

نگاه به شرق در سایه تقویت همکاری با هند و چین

به گزارش روابط عمومی و امور بین الملل منطقه آزاد چابهار به نقل از ایسنا، ایران و هند دو کشوری هستند که روابط آنها قدمت تاریخی دارد و پیش از انقلاب اسلامی روابط رسمی این دو کشور بلافاصله پس از استقلال هند در سال ۱۳۲۶ برقرار شد، از آن زمان به این سو هیأت‌های ایرانی و هندی با یکدیگر در ارتباط بودند و حتی هیأتی بلندپایه از ایران در کنفرانس آسیایی در دهلی نو شرکت کرد. در اسفند سال ۱۳۲۸ نیز قرارداد دوستی و مودت بین دولت ایران و هند منعقد شد. بر اساس این موافقت‌نامه دو کشور توافق کردند که کنسول‌گری‌هایی را در کشور طرف دیگر تأسیس کنند.

روابط ایران و هند پس از انقلاب اسلامی با توجه به متغیرهای مختلف تا پایان جنگ سرد بهبود قابل توجهی را به خود ندید، اما بعد از فروپاشی شوروی و بروز بحران افغانستان و اهمیت یافتن کشورهای آسیای مرکزی برای هندوستان بسترهایی برای نزدیکی بیشتر ایران و هند فراهم شد.

شاهد بودیم که در سال ۱۳۹۵ نارندرا مودی، نخست‌وزیر هند به ایران سفری داشت که در واقع اولین دیدار نخست وزیر هند از ایران طی ۱۵ سال گذشته به شمار می‌رود که در این راستا تفاهم‌نامه‌ای به ارزش ۵۰۰ میلیون دلار برای توسعه بندر چابهار و سرمایه‌گذاری برای احداث خط آهن به امضا رسید که البته این توافق سه جانبه و میان ایران، هند و افغانستان برای احداث کریدور حمل‌ونقل بین‌المللی در چابهار بوده است. در همین راستا حجت الاسلام حسن روحانی رئیس جمهور کشورمان در بهمن‌ماه سال گذشته به هندوستان سفر کرد.

در حال حاضر هند از جمله کشورهایی در منطقه است که به ایران به‌عنوان قدرت بزرگ منطقه‌ای و تأثیرگذار بر تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی نگاه می‌کند، براساس آنچه در سوابق روابط دو کشور وجود دارد، بسیاری از احزاب هند از برنامه هسته‌ای ایران حمایت کردند. در واقع هندی‌ها طی سال‌های اخیر تلاش کرده‌اند که سطحی از روابط با ایران را حفظ کنند. گرچه هند در مواقعی از تحریم‌های بین‌المللی علیه تهران پیروی کرده و قطع نامه‌های مرتبط با NPT در مورد مساله هسته‌ای علیه ایران را نیز امضا کرده است اما تلاش‌هایی هم انجام داده که در مواجهه با دولت ایران بر مبنای منافع ملی خود گام بردارد.

در شرایط فعلی، هند مهم‌ترین خریدار نفت ایران است که بر اساس مذاکرات انجام شده بین مقامات و مسئولان دو کشور قرار است با ایجاد کانال مالی ایران و هند مبادلات خود را از طریق واحد پولی روپیه انجام دهند. البته بر اساس خبری که در این رابطه منتشر شده قرار است تبادل مالی انجام شده و توافق بیشتر از جنس داد و ستد یا تهاتر باشد. به عبارت دیگر قرار است در برابر نفتی که به هند صادر می‌شود از این کشور کالا دریافت شود و این کالا بیشتر محصولات غذایی هستند.

بنابراین، با توجه به محدودیت‌های تحمیل شده به مراودات تجاری کشور و این که در شرایط عادی قرار نداریم و شرایط تحریمی است، ناچاریم نفت خود را به این شیوه به فروش برسانیم.

طی سفری هم که وزیر امور خارجه کشورمان به دهلی نو داشت، عنوان کرد ایران همواره یک تأمین‌کننده مطمئن نفت برای هند بوده و خواهد بود.

همچنین در حاشیه نشست فروم اقتصادی ایران و هند که در دهلی نو برگزار شد، تفاهم‌نامه‌ای میان اتاق بازرگانی دو کشور در زمینه همکاری‌های اقتصادی و تجاری تفاهم نامه مشترک امضا شد.

در چنین شرایطی کانال مالی ایران و هند آن هم با مکانیزم خرید به روپیه، فعالیت خود را آغاز کرده که ایران برای دریافت پول فروش نفت به هند دچار مشکل نخواهد شد. گرچه پیش از این گمانه‌زنی‌هایی مطرح شد مبنی بر این که هندی‌ها منتظر نهایی شدن ساز و کار مالی (SPV) توسط اروپایی هستند که اخیراً نیز گفته شده در هشتم بهمن ماه جاری این ساز و کار مالی توسط اروپایی‌ها اعلام و ارائه می‌شود.

به طور کلی روابط اقتصادی ایران و هند در دوران پسا تحریم و پسا برجام در بخش‌های رقابتی گسترش یافت، هیأت‌های زیادی از بخش دولتی و بخش خصوصی در رفت و آمد و تعامل بودند و در دوره تحریم، هند از کشورهای بود که محدودیت کمتری برای واردات نفت از ایران اعمال کرد. گرچه کارشناسان معتقدند همکاری‌های اقتصادی دو کشور ایران و هند باید از تجارت صرف خارج شده و به سمت همکاری‌های مشترک و ایجاد شرکت‌های مشترک پیش برود.

یکی دیگر از مهم‌ترین مواردی که ایران و هند را به یکدیگر متصل کرده، مساله بندر چابهار است که از نگاه هندی‌ها این منطقه دارای موقعیت ژئوپلیتیک و استراتژیک است و می‌تواند آن‌ها را به بازار آسیای میانه و اروپای شرقی نزدیک کند. از طرفی توسعه این بندر در رقابت با منطقه آزاد گوادر پاکستان تعریف می‌شود. در واقع این منطقه از دیرباز برای هندی‌ها منطقه‌ای مهم و استراتژیک جهت انجام مبادلات اقتصادی و دسترسی به آب‌های آزاد بوده است.

رئیس منطقه آزاد چابهار نیز در سخنانی در نشست فروم اقتصادی ایران و هند تاکید کرد که بندر چابهار به‌عنوان یک بازیگر جدید منطقه‌ای در خاورمیانه نقش ویژه‌ای در دیپلماسی اقتصادی منطقه بازی می‌کند.

بنابراین توافقنامه چابهار بین سه کشور ایران، افغانستان و هند نقطه عطفی در توسعه روابط فی مابین سه کشور می‌باشد که تأثیرات ویژه‌ای در روابط کشورهای منطقه خواهد داشت. بندر چابهار می‌تواند محلی برای همکاری‌های سه جانبه و چند جانبه با کشورهای همسایه از جمله کشورهای شمالی ایران باشد.

چین، تقویت نگاه به شرق اولویت سیاست خارجی ایران پس از انقلاب

بر اساس این گزارش، چین از جمله کشورهای آسیایی است که روابطش با ایران فراز و فرودهایی داشته است، پیش از انقلاب اسلامی در سال ۵۲ وزیر خارجه چین سفری به ایران داشت که در جریان این سفر دو کشور نظرات خود را درباره مسائل مختلف از جمله خلیج فارس، اقیانوس هند و جلوگیری از سلطه جویی شوروی بیان کردند و با توجه به شرایط موجود به نظر می‌رسد دو کشور از نظر سیاست خارجی در یک راستا قرار داشتند.

بعد از آن تحرکات شوروی در برخی از مناطق و کشورهای همسایه از جمله افغانستان، موجب شد تا نخست وزیر چین در شهریور سال ۱۳۵۷ به تهران سفر کند و در مورد همکاری‌های دو کشور علیه نفوذ شوروی گفت‌وگو کند. پکن همچنان به طرفداری از رژیم شاه ادامه داد و تا پیروزی انقلاب کوچک‌ترین سخنی درباره جنبش انقلابی مردم ایران از طرف مقامات رسمی یا رسانه‌های گروهی چین منتشر نشد.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی نیز با تلاش اولین سفیر کشورمان در چین در سال ۱۳۶۱ روابط دو کشور شکل دیگری به خود گرفت و به تدریج روابط سیاسی احیا شد و قراردادهای تجاری و مراودات اقتصادی نیز بین ایران و چین به امضا رسید.

به نظر می‌رسد اولویت سیاست خارجی ایران پس از انقلاب اسلامی تقویت نگاه به شرق و کشورهای دوست و هم پیمان بوده است، گرچه طی سال‌های اخیر این نوع نگاه تفاوت کرده و جمهوری اسلامی ایران تلاش خود را برای تعادل بخشی بین غرب و شرق به کار برده است. همان طور که شاهد هستیم چین به‌عنوان یکی از قدرت‌های موجود در عرصه بین‌الملل تلاش می‌کند تا بتواند جایگاه خود را از آن‌چه که هست ارتقا دهد کما اینکه در مساله هسته‌ای ایران و توافقنامه برجام شاهد هستیم بعد از خروج آمریکا از این توافق،

چین موضع دیگری را اتخاذ کرده و علی‌رغم سیاست‌های خصمانه آمریکا به دنبال حفظ روابط خود با ایران است.

در این زمینه حتی مراودات اقتصادی خود را گسترش داده و خریدهای خود از جمله نفت را در دستور کار قرار داده است. بدون تردید دولت باید شرایط موجود در عرصه بین‌الملل را به خوبی بررسی و ارزیابی کرده و با شناخت دقیق از آنچه از نگاه به شرق به ویژه کشوری مانند چین برای ما می‌تواند دستاوردی داشته باشد، گام‌های خود را در سیاست خارجی مطمئن‌تر بردارد.

اما نباید فراموش کرد که دو کشور چین و هند در نوع تعامل و نگاه خود به تهران همواره محافظه‌کارانه عمل کرده و در جایی که احساس خطر کرده و منافع آن‌ها در تعارض با قدرتهایی مانند آمریکا قرار گرفته، در سایه عمل کرده و محتاطانه‌تر با ایران ارتباطات خود را حفظ کرده‌اند. اما اکنون این دو کشور ایران را یک قدرت منطقه‌ای می‌دانند که می‌تواند بر تحولات منطقه و عرصه بین‌المللی تأثیرگذار باشد.

